

A FŐISKOLAI HALLGATÓK ÉLETMÓDJÁNAK NÉHÁNY SZOCIOLÓGIAI PROBLÉMÁJA

SZABÓ LÁSZLÓNÉ

Előző tanulmányunkban ismeretettük a biológia szakos főiskolai hallgatók életmódjának vizsgálata alapján a munkaidőre vonatkozó megállapításainkat. A munkaidővel együtt vizsgáltuk a hallgatók szabadidejét is. Elemeztük mennyiben tér el a készségi szakos hallgatók szabadidejének mennyisége, szerkezete, hierarchiája. Van-e eltérés a szabadidős tevékenységek szerkezetében, gyakoriságában. Jelen dolgozatunkban az erre vonatkozó megállapításainkat kívánjuk összegezni.

A főiskolai hallgatók szabadideje

A főiskolai hallgatóknál azt az időtartamot értjük szabadidő alatt, amely a főiskolához kötött és az otthoni munkaidő teljesítése, a közlekedés, a fiziológiai szükségletekre fordított idő és a szűkre szabott háztartási munka után fennmarad. A munkaidő magas óraszámra nem zárja ki a napi 3—4 órás szabadidőt.

A főiskolai hallgatók szabadideje két fő részből tevődik össze: az önként vállalt szervezett szabadidőből és a szabadon választott szabadidős tevékenységből. Elkötelezett, önként vállalt szabadidős tevékenységhez soroltuk a KISZ tagsággal, vezetéssel járó munkát, a tudományos diákköri, kulturális alkotóköri, sportköri tevékenységet, a szabadidőre vállalt kereső munkát és a társadalmi megbízásokat. A szabadon választott szabadidős tevékenységekhez a mindenkor alkalom vagy lehetőség szülte tevékenységet soroljuk.

A szabadidő időtartamának vizsgálatára mindkét módszerünk alkalmas volt. A standardizált interjú segítségével választ kaptunk arra, hogy hallgatóink véleménye szerint mennyi szabadidő áll rendelkezésükre. (1. sz. táblázat) A tevékenységnapló segítségével pedig feltárhattuk, hogy milyen elemekből tevődik össze a heti szabadidő struktúrája. (2. sz. táblázat)

Szentirmay szerint „... a heti 35 óra szabadidő a racionális limit, amellyel a kiegyensúlyozott életvitelt folytató hallgató él.” (SZÁNTÓ MIKLÓS: Életmód, művelődés, szabadidő. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.) Az időmérleg tanulsága szerint a készségi szakos hallgatóink heti szabadideje 28,7 óra, a nem készségi szakosoké 34,6 óra. Utóbbi megközelíti a szabadidő racionális limitjét. Az évfolyamok és nemek között mindkét szakpár esetében eltérések vannak.

A készségi szakosoknál legtöbb szabadidővel rendelkeznek a III. évesek és legkevesebb szabadidővel a II. évesek. A II. évfolyam túlterheltsége már a főiskolához kötött munkaidőnél is kitűnt, a szabadidő alakulása pedig fordított arányban áll a munkaidővel.

1. sz. táblázat

VÉLEMÉNYE SZERINT EGY ÁTLAGOS HÉTEN (NEM VIZSGAIDŐSZAKBAN) HÁNY ÓRA SZABADIDEJE VAN, AMIKOR NEM FOGLALKOZIK KÖZVETLENÜL TANULMÁNYAIVAL, HANEM AKTÍV SZABADIDŐ- TEVÉKENYSÉGET FOLYTATHAT? (%)

N: 196

[illegible]

2. sz. táblázat

A HETI SZABADIDŐ STRUKTÚRÁJA AZ IDŐMÉRLEG TÜKRÉBEN (ÓRA)

N: 40

MEGNEVEZÉS:	Készségi szakpár							Nem készségi szakpár						
	évfolyam				I-IV.	Nem:		évfolyam				I-IV.	Nem:	
	I.	II.	III.	IV.	átlag	Lány	Fiú	I.	II.	III.	IV.	átlag	Lány	Fiú
Olvasás	4,1	4,6	9,0	6,8	6,1	5,5	7,3	6,9	5,4	6,0	10,9	7,3	6,3	9,3
Színház, mozi hangverseny	1,7	3,4	4,5	5,3	3,3	3,6	3,2	2,8	3,1	1,8	2,4	2,5	2,2	3,7
Társas élet	5,5	2,4	7,2	5,6	5,1	3,3	8,2	8,1	8,7	6,5	5,4	7,1	6,5	8,6
Közeleti tevékenység	2,1	6,4	2,5	4,6	3,9	5,2	1,7	0,7	2,8	4,1	2,8	2,6	2,9	1,9
Rádió, tv, magnó	2,6	2,5	3,6	4,3	3,2	1,9	5,2	4,0	3,8	5,2	4,9	4,4	4,0	5,9
Sport, hobby	2,6	0,9	3,8	2,1	2,5	2,6	2,4	7,2	3,8	4,9	2,6	4,6	3,5	7,4
Beszélgetés, pihenés	3,7	2,0	3,8	1,6	2,7	2,9	2,9	3,8	3,9	5,8	4,6	4,5	4,8	4,1

A nem készségi szakosoknál az egyes érfolyamok között kiegyenlítettebb a szabadidő. Itt is a III. évesek szabadideje a legmagasabb és a II. éveseké a legalacsonyabb, azonban itt a legalacsonyabb szabadidő érték is 10,3 órával magasabb, mint a készségi szakosoknál.

A szabadidő nemek közötti eltérése a készségi szakosoknál +6 óra, a nem készségi szakosoknál +9 óra a fiúk javára. Ez egyértelműen mutatja a lányok nagyobb megterhelését. Ha a két szakpár között hasonlítjuk össze nemenként az adatokat, azt tapasztaljuk, hogy a nem készségi szakos lányok 6,7 órával több szabadidővel rendelkeznek hetenként, mint a készségi szakos lányok. Még nagyobb az eltérés a fiúk esetében, ahol a nem készségi szakos fiúk heti 9,7 óra többletidővel rendelkeznek a készségi szakosokhoz viszonyítva. Ezek a tények bizonyítják azt a hipotézisünket, hogy a készségi szakos hallgatók szabadideje lényegesen alacsonyabb, mint a nem készségi szakos hallgatóké.

A heti szabadidő a napi szabadidőből tevődik össze, amely naponként, évfolyamonként és szakpáronként eltérő. Ennek az elérésnek alapját adja a heti és a napi munkaidő alakulása.

Mind a készségi, mind a nem készségi szakpárok abban megegyeznek, hogy legtöbb szabadidejük szombaton és vasárnap van. Ugyanakkor az is igaz, hogy a hétvégi napok tanulónapok, átlag 3—4 órás tanulási idővel. A hétvégi szabadidő nagysága nem készségi szakosoknál a hallgató időbeosztásától függ, de a testnevelés szakosoknál befolyásolja a szabadidő nagyságát az edzéseken és versenyeken kötelező részvétel.

Mindkét szakpárra jellemző, hogy a szombat, vasárnap után csütörtökön van a legtöbb szabadidejük. Készségi szakpárnál ez 4 óra, a nem készségiéknél 5,5 óra. A csütörtök délután, mozgalmi délután, ezért csak 14 óráig van tanítás. A hét nem említett napjaitól eltérően ekkor rendelkeznek hallgatóink hétközben a legtöbb szabadidővel, bár ez szervezett szabadidőnek minősül. Legkevesebb szabadideje van mindkét szakpár hallgatóinak a hét első három napján és pénteken. Ennek fő oka az egésznapos oktatás, amely determinálja ezeken a napokon a szabadidő nagyságát.

A szabadidő nagysága szempontjából a hét napjainak hármas tagolódása utal a heti szabadidő jellegének, használhatóságának összetételére. A heti 28—34 órás szabadidő egymástól jól elkülöníthető részekből tevődik össze. Első csoportba a napközi lyukasórákból származó szabadidő tartozik, amely az összes heti szabadidőnek készségi szakosoknál 25%-a, nem készségi szakosoknál 16,5%-a. A főiskolai tornatermek hiánya miatt a testnevelés szakosok heti órarendjének összeállításánál alkalmazkodni kell mindkét gyakorló iskola testnevelés óráihoz és ez a lyukasórák számát 8,5%-kal megnöveli a nem készségi szakosokéhoz viszonyítva. A lyukasórákból származó szabadidő jellemzője a rövidség és az, hogy nem összefüggő egész. Ennek oka az órarendi órák és a lyukasórák váltakozása. Ezért komoly, tartalmas szabadidő tevékenységre nem alkalmas, amint tapasztaltuk, ilyen tevékenységekre nem is használják fel hallgatóink.

Második csoportba a csütörtöki mozgalmi délután adta szabadidőt soroljuk, amely a heti összes szabadidőnek 14,3%-a a készségi, és 16,2%-a a nem készségi szakos hallgatóknál. A csütörtöki szabadidő jellemzője, hogy összefüggő egész és célszerűen szervezett. Célszerű szervezettsége és rendszeressége miatt a tanárjelöltek nem is tartják a szó valódi értelmében vett szabadidőnek.

A heti szabadidő harmadik csoportjába a munkanapok este nyolc óra utáni szabadideje sorolható. A gyakorlatban ez napi 3—4 órát jelenthetne — mert a hallgatók többsége este 11—12 óráig tevékenykedik — de a valóságban a 3—4 óránál kevesebb, mert a lyukas órákhoz hasonlóan ez sem összefüggő egész. Az esti szabad-

idő tanulással, edzéssel, gyakorlással és egyéb élettevékenységekkel váltakozik. Ez a váltakozás kizárja az aktív, hosszabb időt igénylő szabadidő tevékenységet, ezért inkább szórakozásra, pihenésre használják.

A negyedik csoportba a hétvégi (szombat déltől vasárnap estig terjedő) szabadidő sorolható. Jellemző rá, hogy folytonosságát a szombati és vasárnapi tanulás, edzés vagy a sportversenyek megszakítják, de még így is 6—7 óra szabadidőt jelent egy-egy napra.

A szakpárok szerepe a szabadidős tevékenységi formák megválasztásában, jellegében

A szabadidő tartalmát a külső lehetőségek (városi, főiskolai); a hallgatókkal szembeni tanulmányi munkán kívüli elvárások mennyisége és tartalma; valamint a hallgatók ambíciói, törekvései határozzák meg. Ezek találkozása adja az alapját hallgatónk szabadidős tevékenységének, a tevékenységek összetételének és jellegének.

A marxista személyiségelmélet embereszménye az egyetemes és sokoldalú személyiség (KALLÓS GÁBOR: Szabadidő vizsgálat tanárjelöltek körében. Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közlemények, 1971.) Pedagógusképző munkánk egyik legfontosabb célkitűzése e sokoldalú személyiség kialakítása. Ehhez jelentős segítséget ad a szabadidős tevékenységi formák rendszere. A város és a főiskola egyaránt sokféle lehetőséget kínál a szabadidő tartalmas eltöltéséhez és elvárjuk hallgatóinktól, hogy mint jövőbeni tanárok éljenek ezekkel a lehetőségekkel.

A szervezett szabadidő

A szervezett szabadidő keretébe soroltuk a KISZ-munkát, a tudományos diákköri, a kulturális és alkotóköri tevékenységet, a sportköri munkát, a keresőmunkát, egyéb megbízatások és feladatok teljesítését.

A KISZ-tagok a szervezett munkával kapcsolatos heti átlagidőt 1,9 órában jelölték meg a készségi és 1,6 órában a nem készségi szakpároknál. Ennél a KISZ-vezetők heti szervezeti munkája lényegesen magasabb. Készségi szakosoknál 3,4 óra, nem készségi szakosoknál 2,5 óra heti átlagot mutattak az interjú adatai. A KISZ-vezetőségi tagság a II. és IV. évfolyamoknál mindkét szakpárnál heti két órás szabadidős elfoglaltságot jelent, míg a II., III. éves készségi szakos KISZ-vezetők heti 4,8 órában, a nem készségi szakosok pedig 2,9 órában tesznek eleget a funkcióval járó követelményeknek.

A KISZ-vezetőkön kívül szabadidejükben az egyes KISZ-tagok is végeznek társadalmi munkát.

A vizsgált időszakban a társadalmi munka heti óraszámára 1,7 órát jelöltek meg a készségi és 2,1 órát a nem készségi szakosok. Az évfolyamok között eltérések vannak, a nem készségi szakosok (III. évf.) emelkednek ki heti 4 órás társadalmi munkával. Közöttük legmagasabb a rendszeres társadalmi munkát végzők aránya is. Az állami nevelőotthonok tanulóihoz, a tanyai kollégistákhoz, a gyermekkorház betegeihez járnak rendszeres korrepetáló, patronáló munkát végezni.

Hogy a rendelkezésre álló szabadidőből mennyit fordítanak hallgatónk KISZ társadalmi munkára, az nemcsak a munkaidő nagyságától függ, hanem a hallgatók orientációján keresztül egyéb elkötelezettségektől is. Ilyen többek között — a tudományos diákkörökben kifejtett tevékenység.

Az önálló tudományos diákköri munka az elért eredménytől, illetve a pályamunkában való előrehaladástól függően, különböző óraszámban veszi igénybe hetenként hallgatóink idejét, és kihat bizonyos fokig az életmódra is. Különösen az „alkotás” időszakában növeli az otthonulók számát, csökkenti ezen hallgatók más területen kifejtett aktivitását.

A főiskolán működő diákkörök valamelyikének tagja a készségi szakosok 18,6%-a, a nem készségi szakosok 38,9%-a. A készségi szakosok aránya messze alatta marad a főiskolai 32,4%-os átlagnak, a nem készségi szakos diákköri tagok aránya viszont 6,5%-kal meghaladja a főiskolai átlagot. Nem készségi szakos hallgatóink diákköri tagaságának aránya elég jónak mondható mind az egyetemek, mind a főiskolai átlaghoz viszonyítva. Készségi szakos hallgatóink alacsonyabb részvételi aránya véleményünk szerint a rendelkezésükre álló kevesebb szabadidő következménye.

Az évfolyamok között a diákköri tagok aránya legmagasabb a IV. évfolyamokon mindkét szakpárnál, ezt követi a III., majd II. évfolyam. A II., III. évfolyamosok aránya véleményünk szerint azért is alacsonyabb, mert közülük kerül ki a KISZ vezetők többsége, ők végzik szabadidejükben is a legtöbb társadalmi munkát, ezért nem jut idejük a diákköri munkába való szélesebb körű bekapcsolódásra. Így az aktív hallgatók egy része előtt a kérdés vagylagosan vetődik fel, vagy a KISZ munka vagy a diákköri munka, de időben a kettő nem egyeztethető. A kérdés alternatív felvetődésének és eldöntésének okai között a két féle szabadidős-tevékenység presztizsének különbsége, anyagi és erkölcsi megbecsültsége is megtalálható. A KISZ társadalmi munka vagy a tudományos diákköri munka alternatíváját igazolja a diákköri tagsággal járó heti elfoglaltság megoszlása is.

Diákköri munkára a készségi szakosok heti 2,4 órát, a nem készségi szakosok heti 2 órát fordítanak. Az évfolyamok között a diákköri munkával járó heti elfoglaltság megoszlása fordítottja a társadalmi munkára felhasznált idő megoszlásának. A társadalmi munkát magasabb heti óraszámban végző évfolyamoknál kevesebb idő jut a diákköri munkára, míg a társadalmi munkára kevesebb időt fordító évfolyamok a diákköri munkában magasabb órászámmal tűnnek ki.

A szervezett szabadidő fontos tevékenységi csoportja a sportköri munka, amelynek nagy jelentőségűnek kell lenni a tanárjelöltek körében.

Életünk ma általában is jellemző a mozgásszegénység. Az egyre több tanulmányi követelmény teljesítésére kötelezett főiskolai hallgatóság életére — a testnevelés szakosok kivételével — mindinkább jellemző lesz a beszűkült mozgástevékenység. A kettő pedig alapvető ellentmondásban van egymással. Az aktív pihenésnek egyre nagyobb szerepet kellene biztosítani hallgatóink életében.

Ebben a munkában nagy feladat hárul a főiskola sportkörére is. Kapacitálni kell hallgatóságunkat, hogy ismerjék fel a mozgástevékenység megváltozott jelentőségét, alakítsanak ki helyes testkulturális tevékenységet életmódjukban és tudják majd erre nevelni tanítványaikat is.

A főiskola sportkörének korábbi felmérés alapján 28,4%-os tagsága van. Ebben természetesen ott találjuk a testnevelés szakos hallgatókat is, akiknél tanulmányi kötelezettség a sportkör valamelyik szakosztályában tevékenykedni.

Az interjúba bevont hallgatók közül a készségi szakosok 54,8%-a, a nem készségi szakosok 10,3%-a vallotta magát a sportkör tagjának. A készségi szakosok magasabb aránya a testnevelés szakosok már említett kötelező sportköri tevékenységével magyarázható, amely ha kiválasztjuk a rajz szakosoktól megközelíti a 100%-ot. A rajz szakos készségi hallgatóknál viszont épp oly alacsony a sportköri tagok száma, mint a nem készségi szakos hallgatóknál, IV. éves hallgatók már nincsenek is a

sportkörben. Az alacsonyabb évfolyamok heti átlagban csupán 1,1 órában jelölték meg a sportkörü elfoglaltságokat, ami arra enged következtetni, hogy a sportkörü tagok egy része nem végez rendszeres testmozgást, hanem csak alkalmanként vesznek részt a sportrendezvényeken.

Főiskolánkon elő kell segíteni, hogy több edzési lehetőséget teremthessen a sportkör és a főiskola testkulturális milliójének formálásával minél szélesebb körű sportmozgalom bontakozhasson ki a hallgatóság körében.

A szervezett szabadidő keretébe soroltuk a rendszeres és alkalmoszerű kereső-foglalkozást is. A készségi szakos hallgatók 47%-ának, a nem készségi szakos hallgatók 39,7%-ának van kereső foglalkozása. Az évfolyamok közül a készségi szakosoknál a II. évfolyam hallgatói, a nem készségi szakosoknál az I. évfolyam hallgatói dolgoznak legnagyobb számban. A lányoknál mindkét szakpár esetében alacsonyabb a keresőmunkát végzők száma, mint a fiúknál.

Rendszeres kereső foglalkozással rendelkezők közül a készségi szakosok 3,3 órát, a nem készségi szakosok 6,5 órát dolgoznak hetenként; míg az alkalmoszerű kereső foglalkozást folytatóknál heti 5,6 óra, illetve 7,9 órában jelölték meg a munkaidőt. Mind a rendszeres, mind az alkalmoszerűen végzett keresőmunkánál azt tapasztaltuk, hogy a nem készségi szakos hallgatók heti óraszámuk magasabb, mint a készségi szakosoké. Ezt, feltételezésünk szerint a nem készségi szakos hallgatók magasabb heti szabadideje teszi lehetővé.

A nem szervezett szabadidő

A nem szervezett szabadidős tevékenységeket több csoportba soroltuk. Megkülönböztetjük a nem kötelező jellegű olvasást, mint igen fontos szabadidő-tevékenységet. Vizsgáltuk a művelődési lehetőségekre (színház, mozi, hangverseny stb.) és a tömegkommunikációs eszközök (rádió, tv stb.) használatára fordított időtartamot. Különválasztottuk a baráti társasággal (séta, tánc stb.) valamint a pihenéssel eltöltött időt.

A nem szervezett szabadidő sajátos részét képezi a tanrend szerinti lyukasóra. Ez az egyes évfolyamokat eltérően érinti, de számottevő, mert heti 3 órától heti 9 óráig terjed a lyukasórák száma. Mivel ezek a lyukasórák rövid időt jelentenek, a hallgatók eltérő módon használják fel. Tanulással tölti a készségi szakosok 19,6%-a, a nem készségi szakosok 22,9%-a. A könyvtárba megy kötelező olvasmányt olvasni 7,8%, illetve 8,6%; míg a nem kötelező olvasmányt olvasók aránya 27% a készségi és 15% a nem készségi hallgatók körében. Sétálásra fordítja a lyukasórákat a készségi szakosok 21,8%-a, a nem készségi szakosok 42,3%-a és egyéb elfoglaltsággal tölti idejét 23,7%, illetve 10,6%. A készségi szakosok az egyéb foglalkozáson belül nagy számban jelölték meg a gyakorlást, ami tulajdonképpen a lyukasórák hasznos eltöltését jelenti. Mindkét szakpár esetében a lányok inkább tanulásra és olvasásra fordítják a lyukasórákat, a fiúk időtöltését pedig a séta és egyéb elfoglaltság jellemzi.

A csütörtöki mozgalmi délután egy részét a hallgatók tanulásra használják fel, az időmérleg tanulsága szerint pedig sokan az egész napos tanítás utáni estéket is.

A szabadidő nagyságánál már utaltunk arra, hogy a vacsora utáni 3—4 óra szabadidő nem fogható fel teljes értékű szabadidőnek, mert a lyukasórákhoz hasonlóan ez nem összefüggő egész. Nagysága is változó attól függően, hogy milyen a délutáni munkaidő. Ha a tanítási órák a kora délutáni időben befejeződnek, a menzai vacsorát már 6 órakor elfogyaszthatják a hallgatók és így viszonylag nagyobb összefüggő idő birtokába jutnak, ahol már programjuk tervezettebb lehet és a rendelkezésre álló szabadidőt észszerűbben tudják felhasználni. Ha azonban a tanítás

csak az esti órákban fejeződik be, vagy még vacsora után is kötelező jellegű elfoglaltságok vannak (pl. edzés), az esti szabadidő szétforgácsolódik, aktív szabadidős tevékenységre kevésbé alkalmas.

Interjúnk során megkérdeztük hallgatóinkat, hogy az elmúlt hét nap alatt hány-szor mentek el otthonról este 8 óra után. Az interjú hetében minden estétét otthon töltötte a készségi szakosok 22,4%-a, a nem készségi szakosok 26,3%-a. Őket nevezhetjük otthonülő hallgatóknak. Ez a jelenség, ha a szabadidő szempontjából vizsgáljuk, leszűkíti a tevékenységek körét, kizárja a városi lehetőségek felhasználását, vagy pedig rendszeres esti tanulást jelez. Az otthonülők ezen a héten kivétel nélkül lányok voltak. Igaz, hogy a lányok többet tanulnak, mint a fiúk, szabadidejük is kevesebb, de kizárólagos okai ezek nem lehetnek az otthonülésnek. Feltételezhetjük, hogy nincs kedvük egyedül elmenni, vagy köti még őket a társadalom konvenció rendszere, az otthonról hozott családi szokások, előírások.

A hallgatók esti tevékenységének eloszlása azt mutatja, hogy a tanárjelöltek fele egyedül tölti el az esti szabadidejét, szakmailag hasznos, önművelő vagy szórakoztató tevékenységgel; míg a másik része társas tevékenységet választ.

Hogy a délutáni, esti vagy hétvégi szabadidőben hallgatóink milyen szabadidős tevékenységeket részesítenek előnyben, arról a szabadidő-tevékenységek rangsora tájékoztat bennünket.

A hallgatói életmód is „... közvetlenül a személyiség egészére jellemző érték-tudatra, az étellel szembeni elvárások és igények meghatározott rendszerére épül. A szubjektív beállítódások elsősorban a szabadidős aktivitások tartalmát befolyásol-ják, és ezért a szabadidőre vonatkozó elvárásokban ragadhatók meg leginkább tény-szerűen.” (LOSONCZI ÁGNES: Az életmód az időben, a tárgyokban és értékekben. Gondolat, Budapest, 1977.) A szabadidő-tevékenységek kedveltségi rangsora éppen a hallgatók szabadidővel kapcsolatos elvárásairól tájékoztat bennünket, míg a sza-badidős tevékenységek gyakorisági rangsora már a hallgatói elvárások realizálását tárja elénk.

Hallgatóinknak 18 szabadidős tevékenységet soroltunk fel (3. sz. táblázat), és arra kértük őket, hogy rangsorolják a tevékenységeket attól függően, melyikkel töl-tenék legszívesebben idejüket, illetve melyek azok, amelyekre ténylegesen a legtöbb időt fordítják.

A készségi szakosoknál a legkedveltebb tevékenység (a kedveltségi skálán az első öt helyet foglalja el) az olvasás, a mozi- és színházlátogatás, zenehallgatás magnóról, múzeumok, tárlatok látogatása és a baráti körben folytatott beszélgetés. A nem készségi szakosoknál ugyanolyan kedveltségi körnek örvend az olvasás, a mozi- és szín-házlátogatás, de ezek után ők már a sétát és a rádióhallgatást részesítik előnyben.

A kedvelt szabadidő-tevékenységek szórakozást, művelődést nyújtó jellegűek, de egyben a kikapcsolódást, a pihenést is szolgálják. A két szakpár közötti különbségként kiemelhetjük — bár ez a szakok jellegéből is adódik, — hogy a készségi szakok kedveltségi skáláján inkább a művelődésjellegű tevékenységek dominálnak, ezzel szemben a nem készségi szakosoknál a szórakozást, kikapcsolódást jelentő tevékeny-ségeket találjuk nagyobb számban.

A pihenésre és szórakozásra orientáltság tekintetében az évfolyamok és nemek között is vannak különbségek. Az olvasás, évfolyamok és nemek között vizsgálva is a legkedveltebb szabadidős tevékenység, amely önművelő jellegénél fogva a pedagógus modell követelményeinek megfelel. Az egyes évfolyamok közötti pihenésre vagy ön-művelésre orientáltság összefügg az évfolyamok terhelésével. Nemek szerint a lá-nyoknál inkább a pihentető, szórakoztató jellegű tevékenységek kedveltek, míg a fiúk körében — készségi és nem készségi szakosoknál egyaránt — a legkedveltebb te-

3. sz. táblázat
A LEGTÖBB SZABADIDŐT IGÉNYLŐ TEVÉKENYSÉGEK SORRENDJE

N: 196

MEGNEVEZÉS:	Készségi szakpár						Nem készségi szakpár					
	I.	II.	III.	IV.	Lány	Fiú	I.	II.	III.	IV.	Lány	Fiú
1. Olvasás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2. Tv nézés	12	8	10	10	10	11	13	4	6	6	6	11
3. Rádió hallgatás	5	5	6	11	6	4	6	3	2	2	3	2
4. Színház	9	12	12	4	8	13	4	5	5	9	5	12
5. Mozi	2	3	2	2	2	3	2	2	7	3	2	3
6. Hangverseny	11	15	9	8	12	14	8	13	10	11	12	9
7. Magnózás	4	9	4	6	4	6	10	14	8	8	10	6
8. Aktív sportolás	7	2	3	5	5	2	12	10	9	14	14	7
9. Turizmus	15	13	15	14	15	15	14	8	3	12	9	10
10. Séta	10	3	7	9	9	5	3	6	4	4	4	5
11. Tánc	14	11	13	12	13	12	9	11	11	10	11	13
12. Múzeum, kiállítás	8	14	8	2	7	7	11	9	13	13	13	14
13. Beszélgetés, baráti összejövetel	3	6	5	3	3	8	5	7	12	5	7	4
14. Pihenés	6	10	14	13	14	9	7	12	14	7	8	8
15. Festés, rajzolás	13	7	11	7	11	10	16	16	15	15	15	16
16. Szobrászkodás	17	16	17	16	17	17	18	18	17	17	17	18
17. Fényképezés	16	17	16	15	16	16	15	16	16	16	16	15
18. Hangszeres zenegyakorlás	18	18	18	16	18	18	17	17	18	18	18	17

vékenységek közé tartozik a magnó- és rádióhallgatás mellett a sport, úgy is mint aktív versenyszerű tevékenység és úgy is, mint szórakozás.

Az önművelésre, szórakozásra, pihenésre orientáltság egyben azt is jelenti, hogy a hallgatók ezekre a tevékenységekre fordítják a legtöbb időt. Mind a készségi, mind a nem készségi szakpárok hallgatóinál a legnagyobb gyakorisággal előforduló, tehát legtöbb időt igénylő szabadidős tevékenység az olvasás. Eltérések sem évfolyamok, sem nemek szerint nincsenek.

Az olvasáson kívüli szabadidős tevékenységekkel kapcsolatban azonban a tevékenységek értékrendjéről kialakított hallgatói vélemény már nem mindig esik egybe a valóságos magatartással. Hallgatóink különböző objektív és szubjektív természetű okok összejárására következtében gyakran csak kis mértékben képesek megvalósítani jelentősnek tartott törekvéseiket. Ilyen például vizsgálatunknál többek között a sport, amely nem készségi szakosainknál a kedvelt tevékenységek között található, de ha időráfordítás tekintetében vizsgáljuk, a legritkábban előforduló tevékenységek között szerepel. Az ilyen jelenség mögött véleményünk szerint elsősorban szubjektív természetű okok húzódnak meg (akaratgyengeség, a szabadidő megszervezéséhez szükséges készségek fejletlensége, vagy az elvártnál jóval fejletlenebb igények).

Az olvasástól eltekintve a szabadidős tevékenységi formák gyakoriságában már eltéréseket találunk szakpárok, évfolyamok és nemek között egyaránt. A készségi szakosoknál legnagyobb gyakorisággal előforduló szabadidős tevékenységek a mozi látogatás, sportolás, magnó- és rádióhallgatás. A nem készségi szakosoknál eltérés abban van, hogy ők a magnóhallgatással szemben előnyben részesítik a sétát. Feltehetően, hogy ebben szerepet játszik a kevesebbet sportoló nem készségi szakosok mozgásszegény életmódja is. Náluk ugyanis a lyukasórák eltöltésénél vagy a szabadidős tevékenységek kedveltségi és gyakorisági skáláján egyaránt előkelő helyet foglal el a séta.

Amint eddigi vizsgálatainkból kiderült, hallgatóinknál az olvasásnak elsődleges szerepe van a szabadidős tevékenységek struktúrájában, a szabadon választott szabadidős tevékenységek között pedig a hierarchia élén áll. Ez megegyezik a felsőfokú oktatási intézmények hallgatóira jellemző olvasással kapcsolatos elvárásokkal. Megállapíthatjuk, hogy hallgatóink — a többi felsőfokú intézmény hallgatóihoz hasonlóan — az olvasók kategóriájába sorolhatók.

A kisebb településekről Szegedre kerülő főiskolai hallgatók számos olyan művelődési lehetőséggel és intézménnyel ismerkednek meg, amelyek rendszeres látogatására középiskolás éveikben nem volt alkalmuk. Kevés olyan város található az országban, ahol állandó kőszínház működik, fejlett komoly zenei élet van, vagy a múzeum kiállítótermeiben rendszeresen cserélődnek a tárlatok. Szeged mindezt nyújtani tudja a hallgatóknak és ezek mellett a filmkultúrát kedvelőknek is van alkalmuk heti többszöri mozi látogatásra. Vizsgálatunkban kitértünk arra is, hogy mennyire élnek hallgatóink ezekkel a lehetőségekkel, és megállapíthatjuk, hogy a színház a népszerű művelődési tevékenységekhez tartozik.

A komolyzene iránti érdeklődés mindkét szakpárnál alacsonyabb a színházi előadások iránt tanúsított érdeklődéstől. A hangversenylátogatás gyakoriságát értékelve úgy tűnik, a fiúk szívesebben járnak hangversenyre, mint színházba. A hangversenylátogatásoknál a fiúk között magasabb a hangversenyre járók aránya mindkét szakpár esetében.

A mozi látogatás két évfolyam kivételével a második helyet foglalta el a legtöbb időráfordítást igénylő szabadidős tevékenységek között. Interjünkban a mozi látogatás gyakoriságát vizsgálva a következő adatokat kaptuk. Hetenként 1 alkalommal

jár moziba a hallgatók többsége. Gyakrabban, heti 2 alkalommal néz filmet 27,4%, illetve 40,3%, míg a heti 3 alkalommal moziba járók aránya alacsonyabb értéket képvisel.

A harmonikus életmód, a szabadidő és a munkaidő összhangja nem zárja ki a tömegkommunikációs eszközök igénybevételét, a hallottak, látottak befogadását, egymásközi megbeszélését. Interjünk és időmérlegünk adatai egyaránt azt mutatják, hogy a tömegkommunikációs eszközök jelentős helyet foglalnak el hallgatóink időgazdálkodásában.

A szabadidős tevékenységek gyakorisági listáján, mindkét szakpár esetében megelőzi a rádiózás a televíziózást.

Úgy gondoljuk, hogy hallgatóink egy része a különböző érték- és normarendszer alapján már olyan szelektív képességre tett szert, hogy ki tudja választani a műveltségi szintjének vagy érdeklődésének az adott pillanatban megfelelő műsort. A műsorválasztás a két szakpár között eltérő. A készségi szakosok első helyen választják a komolyzenei műsort, majd ezt követi a tánczene és ezután választják a híreket, ismeretterjesztő műsorokat és a sportműsort. Nem készségi szakosaink első helyen a híreket, az ismeretterjesztő műsort választják, ezt követi a tánczene, majd a komolyzene és a politikai műsorok.

Az a tény, hogy a hírek, az ismeretterjesztő műsorok, illetve a politikai műsorok a ranglista elején helyezkednek el, azt bizonyítja, hogy hallgatóink információ-szerzésében jelentős szerepe van a rádiónak és ismereteiket sokoldalúan gyarapítva készülnek pedagógus hivatásukra.

A tv-nézésnek a főiskolások körében már csökkenő szerepe van a középiskolásokhoz viszonyítva. Valószínűnek tartjuk azért, mert a főiskolás korban újrafelosztásra kerül a szabadidőalap és ez kevesebb teret enged ennek a tevékenységnek. Ezért is magas a televízió műsorát csak alkalmanként nézők aránya. Készségi szakosoknál 66%, nem készségi szakosoknál 70,1%. Mind a rádiózás, mind a tv-nézés terén a nem készségi szakosok tűnnek ki magasabb aránnyal.

A tv-nézés gyakorisága a ranglistán mindkét szakpárnál több helyezési értékkel alatta marad a rádióhallgatásnak. Ebből arra következtethetünk, hogy mivel ritkán nézik a televíziót, csak a tudatosan előre kiválasztott műsorok megnézésére fordítanak hosszabb időt.

A televízió műsorválasztásánál mindkét szakpárra jellemző, hogy elsőként választják a tv tudományos és ismeretterjesztő műsorait. A készségi szakosok ezen kívül a játékfilmeket, a színházközvetítéseket és a tv-riportot sorolják a legszívesebben választott műsoraik közé. A nem készségi szakosok műsorválasztási skálája gazdagabb. Ők az említetteken kívül még a politikai műsorokat és a vetékedőket is a legszívesebben választott műsorok közé sorolják. A műsorválasztásban a fiúk és lányok között annyi eltérés van, hogy a fiúk a sportműsorokat részesítik előnyben a színházközvetítéssel szemben.

Társas élet címszó alatt foglaltuk össze a hallgatók baráti társaságban, zenés, táncos szórakozóhelyen, udvarlással, sétával eltöltött idejét, a családi kapcsolatok ápolására, a hétvégi kirándulásokra fordított időt. A szabadidő szerekezetében az olvasás után következik a társas élet a szabadidőalapból való részesedés szerint. A szabadidős tevékenységek kedveltségi és gyakorisági skáláján az első öt tevékenység közt találjuk a baráti összejövetelt. Interjünkban a baráti kör alakulását, összetételét, a baráti körben eltöltött idő mennyiségét vizsgáltuk.

Összegezés

Kutató munkánk során megállapítottuk, hogy a készségi szakos hallgatók időgazdálkodása racionálisabb, mint a nem készségi szakos hallgatóké. Tapasztaltuk, hogy az aktív szabadidős tevékenységek egyes területein nagyobb aktivitással tűnnek ki, mint a nem készségi szakos hallgatók. A készségi szakos hallgatók szívesebben választják és több időt fordítanak a művelődés jellegű szabadidős tevékenységekre, mint a nem készségi szakos hallgatók. Magasabb a heti társadalmi munkára, közéleti tevékenységre fordított idejük. Kevesebb idejük jut viszont olvasásra, a tömegkommunikációs eszközök használatára és jóval kevesebb időt tölthetnek baráti körben, társaságban. Lényegesen alacsonyabb náluk a szabadidő passzív eltöltése, a pihenésre, „löttyögésre” fordított idő.

Megállapítottuk, hogy a szabadidő szerkezete a pedagógusmodell követelményeinek megfelel. Az olvasásnak mindkét szakpár esetében elsődleges szerepe van a szabadidős tevékenységek struktúrájában, a szabadon választott szabadidős tevékenységek között pedig a hierarchia élén áll. Alatta közvetlenül a mozi- és színházlátogatás helyezkedik el a hierarchia lépcsőjén. A rádió és televízió műsorainál elsőként választják hallgatóink a tudományos és ismeretterjesztő műsorokat, a híreket és politikai műsorokat, amelyek műveltségük fejlesztését és informáltságukat segítik elő.

Megállapítottuk, hogy a rajz szakos és nem készségi szakos hallgatóink életmódja igen mozgásszegény. A főiskola sportkörének és a KISZ szervezetnek többet kell tenni annak érdekében, hogy a főiskolai hallgatóság egészére jellemző legyen a szabadidő egy részének aktív mozgással, sportolással, turisztikával történő kitöltése. Ennek jelentőségét fokozottabban aláhúzza az a tény, hogy nevelők lesznek, akik évtizedeken át nevelni fogják a felnövekvő ifjúságot és mint osztályfőnökök, vagy úttörővezetők is sokat tehetnek annak érdekében, hogy ifjúságunk életmódját az aktív, sokoldalú — egészséges, ellenálló szervezet fejlődését biztosító —, mozgásigény jellemezze.

A tanári pályára mindkét szakpár hallgatóinak túlnyomó részét a szaktárgyi érdeklődés, a gyermekek szeretete és az oktató-nevelő munka iránti érdeklődés vonzotta (4. sz. táblázat). Ha most érettségiznének; megközelítő arányban ugyanezt a pályát választanák. A pedagógus által elvégzendő munkák közül legfontosabbnak tartják az órán folyó oktató-nevelő munkát, az órán kívüli nevelőmunkát és az osztályfőnöki munkát (5. sz. táblázat). Ennek szellemében készülnek hivatásukra.

Befejezésül véleményünk szerint a főiskolai hallgatók a nehéz munkakörülmények között is olyan munkafeltételeket teremtenek meg, amelyek a hallgatóság többsége számára lehetővé teszik az alkotó munka elemeinek kibontakozását, személyiségük fejlesztését, önművelésüket és a pedagógus pályára való felkészülésüket.

4. sz. táblázat
MI VONZOTTA A TANÁRI PÁLYÁRA (%)
N: 196

Válaszok megoszlása	Készségi szakpár							Nem készségi szakpár						
	I.	II.	III.	IV.	%	Lány	Fiú	I.	II.	III.	IV.	%	Lány	Fiú
Szaktárgyi érdeklődés	30,0	33,3	50,0	31,2	36,2	34,7	40,0	29,2	42,3	33,4	27,3	33,0	25,0	46,2
A gyermekek szeretete	30,0	29,2	20,8	25,0	26,2	27,5	21,0	45,8	38,4	33,3	22,7	35,1	40,8	19,2
Tanári példakép	—	—	4,2	12,5	4,2	2,9	4,0	4,1	—	13,3	4,5	5,4	3,6	11,6
Érdekel az oktatási munka	23,4	16,6	8,3	18,8	16,8	17,4	16,0	12,5	19,3	3,3	18,2	13,4	14,5	11,6
A pedagógus társadalmi szerepe	3,3	8,3	—	—	2,9	2,9	4,0	4,2	—	3,4	4,5	3,0	3,9	—
Az egészséges munka- körülmények	—	4,2	4,2	—	2,1	2,9	—	—	—	3,3	9,1	3,2	2,7	3,8
A hosszú nyári szabadság	10,0	8,4	12,5	12,5	10,8	10,2	12,0	4,2	—	10,0	13,7	6,9	9,5	7,6
Anyagi okok	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb	3,3	—	—	—	0,8	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5. sz. táblázat

A PEDAGÓGUS ÁLTAL ELVÉGZENDŐ MUNKÁK KÖZÜL MELYIKET TARTJA LEGFONTOSABBNAK?

(Rangsorolja a mellé írt számokkal!)

N: 196

MEGNEVEZÉS:	Készségi szakpár						Nem készségi szakpár					
	I.	II.	III.	IV.	Lány	Fiú	I.	II.	III.	IV.	Lány	Fiú
Az órán folyó oktató-nevelő munkát	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Az órán kívüli iskolai nevelő munkát	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Az úttörővezetést	5	5	5	6	5	5	6	4	3	8	5	8
Az osztályfőnöki munkát	3	4	3	3	3	4	3	3	4	3	3	3
A szakköri munkát	4	3	4	4	4	3	4	5	4	4	4	4
A gyermekvédelmi munkát	6	6	6	7	6	6	5	6	5	5	6	5
Az iskolán belüli politikai tevékenységet	7	7	7	5	7	7	7	7	6	6	7	6
Az iskolán kívüli közéleti tevékenységet	8	8	8	8	8	8	8	8	7	7	8	7

Irodalom

- A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése. Az MSZMP KB 1970. február 18. ülése.
A nap 24 órája. Budapest, Statisztikai Időszaki Közlemények 1965.
Az általános iskolai és az óvodai pedagógusképzés tantervei az 1973—74. tanévtől. Budapest, 1973.
BÉRES CSABA: Életmód. MSZMP KB Politika Főiskolája Szociológiai Tanszék. Szociológia. Kézirat Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1979.
GAZSÓ—PATAKI—VÁRHEGYI: Diákéletmód Budapesten. Gondolat, Budapest, 1971.
GOMBÁR CSABA: Az egyetemi ifjúság sajátosságairól. Művelődésügyi Minisztérium Tájékoztatója. 1968/1.
KALLÓS GÁBOR: Szabadidő vizsgálat tanárjelöltek körében. Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közlemények. 1971.
LOSONCZI ÁGNES: Az életmód az időben, a tárgyakban és értékekben. Gondolat, Budapest, 1977.
NAGY ANTAL: A szegedi főiskolás tanárjelöltek életmódjának sajátossága. (Kézirat) Szeged, 1975.
RADNAI BÉLA—TÓTH GÁBOR: Mivel tölti egyetemi kollégiumi ifjúságunk az idejét? Magyar Pedagógia. 1965/3.
SZALAI SÁNDOR: Idő a mérlegen. Gondolat, Budapest, 1978.
SZÁNTÓ MIKLÓS: Életmód, művelődés, szabadidő. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.
SZENTIRMAY LÁSZLÓ: Egyetemi hallgatók Szegeden. Budapest, Gondolat 1976.

EINIGE SOZIOLOGISCHE PROBLEME DER LEBENSWEISE DER HOCHSCHÜLER

ARANKA SZABÓ-MORE

Im Laufe unserer Forschungsarbeit, wurde festgelegt, dass unsere Studenten, die eine sogenannte „Fertigkeitsfachrichtung“ studieren (zB. Studenten der Fachrichtung Musik), über weniger Freizeit verfügen als die anderen Studenten. Ihre Zeiteinteilung ist rationeller und sie zeigen in den einzelnen Teilgebieten der Freizeittätigkeit grössere Aktivität. Sie wählen die kulturellen Freizeittätigkeiten lieber. Mehr Zeit wenden sie wöchentlich auch auf gesellschaftliche Arbeit und öffentliche Tätigkeit. Ihnen bleibt aber weniger Zeit zum Lesen, zum Gebrauch von Massenkommunikationsmitteln und in Freundeskreis, Gesellschaft können sie viel weniger Zeit verbringen. Wesentliche weniger Zeit verbringen diese Studenten passiv und wenden auf Erholung.

НЕКОТОРЫЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗА ЖИЗНИ СТУДЕНТОВ ПЕДИНСТИТУТА

Сабоне Море Аранка

В ходе нашего исследования нами было выявлено, что студенты, изучающие специальности, которые требуют определённых навыков и умений имеют меньше свободного времени, чем студенты других специальностей. Однако распределение времени этими студентами более рационально, активное проведение свободного времени для них более характерно, чем для студентов других специальностей. Они больше времени уделяют повышению своего культурного уровня, и общественной работе. Однако у этих студентов меньше времени остаётся на чтение; они меньше слушают радио и смотрят телевизор, меньше времени проводят в кругу друзей. Они мало времени уделяют пассивному проведению свободного времени и отдыху.